

РЕМІЗА
РЕМІЗА – ВАЖЛИВИЙ ШТУЧНИЙ БІОТОП ХВОЙНИХ ЕКОСИСТЕМ ТА ЇЇ РОЛЬ У
БОРТНИЦТВІ

ЛОГІНОВА С. О.

аспірантка Вінницького національного аграрного університету

e-mail: svetamagnolia@gmail.com.

<https://orcid.org/0000-0001-7914-7360>

Реміза (від франц. Remise – приміщення, навколишнє місце) - це місце з близькими до оптимуму захисними умовами для фауни, де тварини можуть ховатися від несприятливих метеорологічних умов і ворогів. У цих місцях вони можуть нормально харчуватися і розмножуватися. Ремізи можуть бути як природними, так і штучними.

Природні ремізи – це лісові масиви в степу і лісостепу, балки, зрощені чагарниками, лісові галявини з густим підростом або заростями чагарників, густі куртини ялинового або пихтового підросту, прибалкові, полезахисні і ґрунтоукріплюючі лісові смуги. Сюди ж можуть бути віднесені і зарості чагарників: верболозів, гледичії, лоха вузьколистого, дикої вишні, терну, обліпихи, ліщини. Там, де відсутні природні укриття для мисливської фауни, створюють штучні ремізи.

Штучні ремізи

Численні спостереження в нашій країні і за кордоном свідчать про сильнішому впливу препарату на мисливську фауну так званого фактора занепокоєння. У тих угіддях, де постійно відчувається присутність людей, практикується інтенсивний випас худоби, темпи розмноження звірів і птахів швидко падають, вони частіше гинуть. Очевидна, таким чином, значимість спеціальних куточків спокою, які необхідно створювати в мисливських господарствах (в першу чергу лісових районів).

З цією метою вибирають найбільш глухі, мало відвідувані місця: по долинах річок, в балках лісових струмків, по ярах, на острівцях серед боліт, в густих заростях. Тут максимально скорочують рубку, обмежують збір ягід і грибів, забороняють випасати худобу, викошувати траву, не пропускають транспорт і т.д. Куточки спокою захищають тісно-посадженими колючими кущами або ялинками; тварин, особливо в період розмноження, охороняють егеря і лісники.

Польові угіддя в степових областях і районах культурного ландшафту - це поля, пари та луки; наявність в них укриттів, місць гніздування - одне з найважливіших умов існування мисливських тварин, виконати яке реально, лише координуючи заходи сільського, лісового і мисливського господарств. В їх завдання входить: усунення або зменшення руйнівного впливу багатьох сільськогосподарських робіт, пристрій реміз, залісення ярів і балок, посадка кущів в полезахисних лісових смугах, посів високостебельчатих трав, технічних і лікарських рослин по краях полів, зведення тут огорож з колючих чагарників, спорудження різних укриттів для тварин.

Самі полезахисні лісосмуги, що стали в останні десятиліття частиною ландшафту багатьох степових районів, нерідко дають притулок різного роду тваринам. Тут висаджують ясен, дуб, білу акацію, гледичію, березу, сосну і ін. Щоб посилити їх зростання, додають підгін з супроводжуючих порід (татарського, гостролистого і польового кленів, липи, в'яза), а щоб захистити від ерозії - чагарники (ліщину, смородину, жовту акацію, жимолость, терен, глід). Під покровом дерев розвивається трав'яний покрив, утворюється підстилка з опалого листя.

Захисні і гніздові умови лісосмуг далеко не однакові і залежать від типу посадок: розрізняють п'ять основних типів - щільні, помірно-ажурні, ажурні, ажурно-продувні і продувні.

В лісозахисній галузі реміза – це обгороджена ділянка серед чистих сосняків, ялиників або у березняках, в яких створюються сприятливі умови для гніздування птахів, приваблення та додаткового харчування корисної ентомофауни в тому числі і бджіл.

Мета: Вивчити класифікацію мисливських угідь і їх раціональне використання, категорії лісомисливського районування і підходи до бонітування мисливських угідь. Визначати необхідність в проведенні біотехнічних заходів для покращення кормових і захисних мисливських угідь, а також у влаштуванні необхідної кількості кормових полів, плантацій і реміз.

Визначення кількості кормів для підкормки диких тварин в осінньо-зимовий період. Вивчення біології і екології мисливських звірів і птахів та перспективи їх розведення в мисливських господарствах.

Завдання та вміння: визначати типи і бонітети мисливських угідь; знати способи покращення бонітету мисливських угідь; встановлювати необхідну кількість площ для створення кормових полів і плантацій для підгодовлі диких тварин в зимовий період; визначати об'єми і кількість робіт для виконання біотехнічних заходів; підбирати перспективних для розведення мисливських тварин.

Реміза – важливий штучний біотоп хвойних екосистем та відіграє важливу роль у бортництві – лісовому бджільництві.

Адже біотоп – ділянка поверхні землі з більш-менш однотипними умовами існування (грунтом, мікрокліматом тощо). Біотоп є основною екологічною одиницею класифікації ділянок земної поверхні за ступенем їх подібності. Зазвичай біотоп заселений певним угрупованням організмів (біоценозом). Разом із біоценозом біотоп складає біогеоценоз, себто є його неорганічною компонентою. У більш вузькому тлумаченні біотоп розглядають, як середовище існування комплексу тварин, що входять у біоценоз.

У молодих хвойних лісах створюють ремізи для залучення птахів, звірів та корисних комах. Це невелика галявина площею близько 0,1 га, де висаджуються по периметру ягідні чагарники, а в середині - медоносні рослини.

Ягідні кущі і плодові дерева - горобина, дика груша повинні добре гілкуватись і утворювати важкопрохідні зарості. Плоди і насіння дерев призначаються для птахів і дрібних звірків. У центрі ремізи для залучення комах-запилювачів підсівають рослини з великими суцвіттями і відкритими віниками: таволгу, валеріану, волошку лугову, люпин, люцерну, та ін. По краях ремізи виставляють штучні гнізда для птахів, створюють 2-3 купи хмизу для їжаків, ящірок і дрібних птахів, будують пташині поїлки.

Борт – так називається дупло в дереві, якщо в ньому живуть бджоли. Воно утворюється природним шляхом або його видовбують бджолярі. Зазвичай розмір борти становить метр в довжину і 50 сантиметрів завширшки.

В одному дереві може розташовуватися до трьох дупел, що абсолютно не шкодить йому. Найнижча борт повинна знаходитися на висоті не менше чотирьох метрів, щоб захистити бджіл від хижаків. До того ж вважається, що мед, зібраний з високих бортей, смачніше. Найвищі дупла розташовувалися на висоті 14 метрів.

Служать борти протягом 300 років. В середньому з одного дупла отримували 2 відра меду, а при щедрому цвітінні медоносів – до 50 кілограм.

Що таке бортництво?

Бортське бджільництво, або бортництво, – найстаріша форма розведення бджіл, при якій вони поселяються не в звичних нам вуликах, а в дуплах. Бортничали – це значить займатися лісовим бджільництвом.

витоки бортництва

Перші бортники добували мед з випадково виявлених дупел, в яких жили лісові бджоли. Поступово вони навчилися цілеспрямовано відшукувати житла комах, щоб отримати смачну і корисну видобуток.

У Древній Русі бортевое бджільництво отримало особливе поширення в X-XVII століттях, зайнявши важливу роль серед галузей господарства. У цей час обсяги меду і воску були досить великими. Галл, який подорожував в XI столітті за України, відзначав у своїх нотатках велика кількість меду і воску. Особливого розвитку набуло бортництво в лісовій місцевості на берегах Оки і Десни, в Придніпров'ї та біля Воронежа.

Перші бортники були в деякому роді бракон'єрами. Займаючись восени медозбором, вони залишали бджолину сім'ю без харчових запасів, що призводило до загибелі комах. Тому навесні Бортник доводилося заселяти дупла новими бджолосім'ями, за якими вони нерідко направлялися в іншу місцевість.

Подібний спосіб мав кілька переваг. Завдяки щорічному оновленню сот значно уповільнювався загнивання борті, а бджоли рідко піддавалися захворювань і не мельчали. занепад бортництва

Перші ознаки занепаду бортництва стали помітні в XVIII столітті. В цей час цар Петро завіз в Росію горілку і вина, якими замінено традиційну медовуху. На зміну воску прийшов гас. До того ж почали рубати ліси, звільняючи землі під оранку, що призводило до скорочення ареалу проживання бджіл. Щоб врятувати своїх підопічних від знищення, бортники випилювали з повалених дерев колоди з дуплами і переправляли в іншу місцевість.

Конструкцію, закріплювали на дереві, що виявилось досить трудомістким заняттям. Щоб спростити роботу, люди знаходили галявину, на якій росли рідкісні посічені дерева (саме звідси походить слово «пасіка») і встановлювали борті на землю. В результаті полегшувалися спостереження за комахами і медозбір.

До того ж бортники стали частина меду залишати своїм підопічним, що забезпечувало збереження бджолосім'ї взимку. Завдяки подібним перетворенням в середині XIX століття склалася пасечная система, що заклала основу для нинішнього бджільництва. В цей час на зміну Бортництву прийшло колодне бджільництво.

сучасне бортництво

В наші дні бортевое і колодне бджільництво збереглося в єдиному місці – в заповіднику Шульган-Таш (раніше він називався бурзянскої), розташованим в Башкирії. Воно служить національним символом країни, зберігаючи свої історичні корені, сприяючи бережного ставлення до природи, заробітків і збереженню здоров'я. Кожен рід має свої секрети, які передаються дітям.

Збереження бортевого бджільництва в Башкортостані пояснюється тим, що місцеве населення тривалий часом не будувало будинки і вело кочовий спосіб життя. Ще одна передумова для розвитку бортництва – наявність лісів, незайманих людською рукою. До того ж в країні поширені липи і клени, відомі як чудові медоноси.

Нюанси бортевого бджільництва

Професія бортника і її секрети, включаючи магичні змови, передавалася у спадщину. Непосвячені люди вважали цю професію небезпечною і загадковою, а бортників прирівнювали до перевертням і називали білками.

Крім трудомісткості, професія представляла і серйозну небезпеку. Відомо, що укуси ста штук середніх бджіл (лісові бджоли мають набагато більшими розмірами) може привести до смерті. А в одному дуплі живе понад 20 тисяч комах.

Тому, щоб вижити, люди, які займалися бортництвом, повинні були мати певні знання про особливості поведінки бджіл і необхідний досвід, а також мати добру фізичну підготовку, так як їм потрібно було підніматися на дуже високі дерева.

З історії бортництва

Наші східнослов'янські пращури вельми активно й успішно займалися добуванням меду диких бджіл, які жили в дуплах дерев. Лісовим медом та воском поліські племена платили данину Києву та іншим властям. Щоб зручніше було збирати солодкий продукт, поліщуки (мешканці Полісся) робили борті (штучні дупла в живих деревах). На гербах багатьох міст була зображена борті чи бджола. Ще якихось 50 років тому на півночі Олевського району (Житомирська обл.) зустрічалися справжні, видовбані в соснах борті. Нині поодинокі дуби з такими медовими камерами можна знайти в заплаві річки Уборть, але бджоли там уже не живуть. Тепер дупла не добувають, бо практично не залишилося старих дерев. Тож місцеві жителі використовують колодні вулики, які укріплюють на деревах. Їх називають дуплянками, кадубками, але найчастіше бортями, а тих, хто займається добуванням з них меду, як і в давні часи, кличуть бортниками.

Борті в околицях заповідника називають "улієм". Це велика дерев'яна колода з видовбаною приблизно на дві третини довжини серединою (діаметр внутрішньої порожнини становить близько 15-20 см). Вона має два зовнішніх отвори: один круглий, невеликий, що слугує входом-виходом для бджіл, інший прямокутний великий (0,5 м) - крізь нього видовбується середина борті, він же виконує основну господарську функцію - крізь нього забирають мед, підгодовують, за потреби, бджіл тощо. Середня довжина борті 150 см, діаметр - 70 см, маса може перевищувати 100 кг. Перед тим як закріпити на дереві, готову борті утеплюють, зачиняють господарський отвір, обробляють кількома спеціальними розчинами, щоб запобігти руйнуванню деревини, відігнати шкідників та приманити бджіл. За допомогою своєрідного підйомника (колесо на осі) борті піднімають на висоту 10-20 метрів і закріплюють. Раніше вулики кріпили на більшій висоті, ніж нині (15-25 м) для того, щоб ведмедям та іншим ласим до медку істотам (людям в тому числі) тяжче було до нього добратись. Для захисту від ведмедів ставили палі, самостріли та інші пристрої. Дуже ефективним засобом була прив'язана поряд з вуликом колода. Ведмідь, що ліз на дерево до борті, натикався на колоду і намагався відштовхнути її лапою. Все це закінчувалося тим що розгніваний клишоногий відпускав стовбур дерева, щоб вхопити колоду двома лапами і падав донизу, на застромлені під деревом палі. За крадіжки меду бортники жорстоко карали. Подейкують, що "застуканих на гарячому" злодіїв примушували стрибати з дерева донизу. Дуже часто злодюги калічилися, стрибаючи з дерева, або взагалі гинули.

Сьогодні борті – це колодні вулики

Роблять їх із старих дерев діаметром від 50 см. З одного стовбура виходить до п'яти 1,5-метрових бортей. Найбільш придатні старі сосни з трухлявою пористою серцевиною та товщиною стінок від 10 см. Верхня частина колоди – "голова", нижня – "нога", між ними отвір – літок. З протилежного боку поздовжня планка на кілочках закриває вертикально видовбану медову камеру, де бджоли будують свої стільники. У товстому сухому вулику, масою понад 100 кг, бджоли легко витримують морози, а літом не перегріваються. Сьогоднішній бортник має в середньому 20-30 придатних для утримання бджіл колод, з яких приблизно половина заселена бджолиними сім'ями.

Раніше вік бортей сягав до 100 років, лісові медозбірні слугували кільком поколінням у родині, передавалися у спадок. Найчастіше борті встановлюють на великих деревах (на гілках чи дерев'яних спицях, укріплюючи залізними скобами на висоті 10-20 м). Зверху накривають колотими дошками чи шифером. Дерево, де живе бджолина сім'я, називається "стійло" і високо цінується, адже іноді доводиться роками переносити колоди з одного дерева на інше, допоки його не облюбує бджолине плем'я.

З часом борті стають непридатними для бджіл. В них поселяються гризуни, птахи, на дашку гніздяться чорні лелеки та бородата сова – рідкісні види, занесені до Червоної книги України.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ННБК «ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-НАВЧАЛЬНИЙ КОНСОРЦІУМ»
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧЕРНЯТИНСЬКИЙ КОЛЕДЖ ВІННИЦЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

СЕРТИФІКАТ

учасника Всеукраїнської науково-практичної конференції
молодих вчених та студентів
«Впровадження передових технологій у
виробництво продукції бджільництва»

(Держ.реєстр.УкрІНТЕІ №69 від 20.02.2019р.)

Логінової Світлани Олександрівни

Президент Консорціуму
Г.М. Калетнік

Ректор ВНАУ

В.А. Мазур

Директор ЧК ВНАУ

Г. Кучерявий

21-22 березня 2019 р.

Міністерство освіти і науки України
ННБК «Всеукраїнський науково-навчальний консорціум»
Вінницький національний аграрний університет
Чернятинський коледж ВНАУ
Національний університет біоресурсів і природокористування
ТОВСП «Мед Поділля»
Жмеринська районна державна адміністрація
Спілка бджолярів Жмеринського району

ПРОГРАМА

**Всеукраїнська науково-практична конференція
молодих вчених та студентів
«Впровадження передових технологій у виробництво
продукції бджільництва»
21-22 березня 2019 року**

с. Чернятин,
Жмеринський район, Вінницька область

7. «Вплив стимулюючих підгодівель сімей – виховательок на якість маток»
ХМАРСЬКИЙ Т.Р., студент Чернятинського коледжу Вінницького національного університету
ВОЛКОТРУБ С.О., викладач вищої категорії, викладач-методист Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету
8. «Вплив наявності трутнів у бджолиній сім'ї на якість відбудованих стільників»
СОКИРКО О.О., студент Чернятинського коледжу Вінницького національного університету
ВОЛКОТРУБ С.О., викладач вищої категорії, викладач-методист Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету
9. «Можливості використання бджолиного підмору»
СТРАТІЙЧУК В.В., студент Чернятинського коледжу Вінницького національного університету
ГОРЯЧИЙ В.А., викладач Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету
10. «Прискорення весняного розвитку бджолиних сімей»
ЦИМБАЛ О.С., студент Чернятинського коледжу Вінницького національного університету
ВОЛКОТРУБ Надія Василівна, викладач вищої категорії, викладач-методист Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету

**СЕКЦІЯ №2. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА ТА СУЧАСНІ
 МЕТОДИКИ ОЗДОРОВЛЕННЯ БДЖОЛИНИХ СІМЕЙ
 (зала засідань, корпус №1)**

Голова секції: **ЖУКОВСЬКА Т.С.**, викладач вищої категорії, Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету

Відповідальний секретар: **ГУК Л.П.**, викладач вищої категорії, викладач-методист Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету

- 1. «Якість квіткового пилку виробленого бджолами в умовах забруднення»
ГУЦОЛ Г.В., кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач кафедри екології та охорони навколишнього середовища Вінницького національного аграрного університету
- 2. «Оцінка стану лісових нектароносно-пилконосних рослин, їх роль в сучасному бджільництві»
РАЗАНОВА А.М., аспірант Вінницького національного аграрного університету
3. «Оцінка стану сільськогосподарських нектароносних та пилконосних рослин в зоні інтенсивного землеробства»
КОВКА Н.С., аспірант Вінницького національного аграрного університету

- †4. «Видове різноманіття рослин медоносів лісових екосистем Східного Поділля»
ГУЦОЛ А.І., аспірант, фахівець 1-ої категорії деканату агрономії
Вінницького національного аграрного університету
- 5. «Безпечний захист медоносів»
ПІЧКУР І.В., студент Чернятинського коледжу Вінницького
національного аграрного університету
НЕЧИПУРЕНКО Л.О., викладач вищої категорії Чернятинського
коледжу Вінницького національного аграрного університету
- †6. «Якість меду виробленого в умовах забруднення медоносних угідь
важкими металами»
РАЗАНОВ О.С., аспірант Вінницького національного аграрного
університету
- 7. «Хімічний склад і харчова цінність меду»
ОВСЯНИЙ А.Ю., студент Чернятинського коледжу Вінницького
національного аграрного університету
- 8. «Агроекологія для збереження бджільництва»
ПЕТРУНЬКО Ю.С., студент Чернятинського коледжу Вінницького
національного аграрного університету
- 9. «Екологічні аспекти виробництва бджолиного обніжжя»
АДАМЧУК Л.О., кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри
конярства і бджільництва Національного університету біоресурсів і
природокористування України
- †10. «Реміза – важливий штучний біотоп хвойних екосистем та її роль у
бортництві»
ЛОГІНОВА С.О., аспірант Вінницького національного аграрного
університету

**СЕКЦІЯ №3. ВІДРОДЖЕННЯ КОРМОВИХ МЕДОНОСНИХ КУЛЬТУР ПРИ
СУЧАСНОМУ ВЕДЕННІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
(аудиторія № 22, корпус №2)**

Голова секції: ЯЦУК О.М., викладач вищої категорії, викладач-методист
Чернятинського коледжу Вінницького національного аграрного університету
Відповідальний секретар: КРУК І.М., викладач Чернятинського коледжу
Вінницького національного аграрного університету.

- 1. «Байварол – захист для бджіл та безпека для людей»
— ДАЦЮК І.В., кандидат сільськогосподарських наук, старший викладач
кафедри годівлі сільськогосподарських тварин та водних біоресурсів
Вінницького національного аграрного університету